

Burgerschap

Op de Hesselanden

Inhoud

Burgerschap	0
Op de Hesselanden	0
Inleiding	2
Beginsituatie	5
Context	5
Leerling populatie	5
Conditie	6
Het leerplankader	7
Democratie.....	7
Participatie.....	8
Identiteit	9
Missie en visie	11
Missie	11
Visie.....	11
Doelen	12
Verantwoording	12
Invulling	13
Burgerschap in andere vakgebieden.....	13

Inleiding

Burgerschapsonderwijs is gericht op het voorbereiden van leerlingen op hun rol in de samenleving. Het is niet bedoeld om 'brave burgers' te vormen, maar om hen kennis en vaardigheden mee te geven die nodig zijn om een actieve en kritische rol te spelen in de democratische samenleving.

Wat is burgerschap?

Burgerschap is een breed begrip dat bij de meeste mensen vaag een belletje doet rinkelen, maar waarvan de exacte definitie niet altijd helder is. Burgerschap is niet bedoeld om zogenoemde 'brave burgers' voort te brengen, want democratisch burgerschap - zoals we dit in Nederland kennen - geeft recht op een afwijkende mening.

Burgerschap...:

... gaat erom dat je je kunt verhouden tot de spanning die het oproept als je het niet eens bent met een ander, waar ook ter wereld.

... gaat om de vraag op welke wijze jij onderdeel kunt zijn van de groep waar jij deel van uitmaakt, zowel binnen als buiten de schoolmuren.

... is 'zijn in de wereld' op een prettige wijze voor jezelf en in gezonde relatie tot anderen én het grote geheel.

Wet Burgerschap 2021

Sinds 2021 is in Nederland de Wet Burgerschap in het leven geroepen. Aan deze wetgeving moeten wij als school voldoen.

De Wet Burgerschap is als volgt geformuleerd:

In het primair, voortgezet en speciaal onderwijs vraagt de wet aandacht voor drie invalshoeken:

1. de minimale inhoud die aandacht moet krijgen;
2. enkele onderwijskundige uitgangspunten voor de manier waarop die aspecten aan bod komen;
3. eisen aan de omgeving waarin burgerschapsonderwijs gegeven wordt.

1. Inhoud: basiswaarden en sociale & maatschappelijke competenties

Het bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en het (op school) handelen vanuit deze waarden is een

belangrijke wettelijke eis. Dat basiswaarden bevorderd moeten worden, impliceert dat andere uitingen van de school daarmee niet in strijd mogen zijn. De basiswaarden van de democratische rechtsstaat zijn, zoals de wet aangeeft, vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit. De basiswaarde vrijheid wordt bevorderd door aandacht voor vrijheid van meningsuiting en autonomie. Gelijkwaardigheid wordt bevorderd in de vorm van het gelijkheidsbeginsel en het afwijzen van discriminatie. Solidariteit wordt bevorderd door verdraagzaamheid, begrip en verantwoordelijkheidsbesef en het afwijzen van onverdraagzaamheid. Daarnaast moet het onderwijs aandacht geven aan het ontwikkelen van de sociale en maatschappelijke competenties die nodig zijn om deel te kunnen nemen aan democratische Nederlandse samenleving. Het gaat daarbij om de sociale en maatschappelijke competenties zoals de school die kiest, en om de kerndoelen op het sociale en maatschappelijke domein die in de verschillende sectoren van toepassing zijn.

2. Onderwijskundige uitgangspunten: doelgericht, samenhangend, herkenbaar en inzicht in resultaten

De wet stelt ook eisen aan de manier waarop het onderwijsaanbod moet worden georganiseerd:

- Het burgerschapsonderwijs moet doelgericht zijn. Dat betekent dat concrete leerdoelen nodig zijn, waarin zichtbaar is welke competenties de school met het onderwijs nastreeft.
- Het burgerschapsonderwijs moet samenhangend zijn. Dat betekent dat er een logische opbouw is, waarin de verschillende onderdelen in samenhang worden aangeboden.
- De eis dat het burgerschapsonderwijs herkenbaar moet zijn, betekent dat het onderwijsaanbod zoals de school dat zegt te willen geven zichtbaar is in de praktijk.
- Dat het onderwijs doelgericht moet zijn, betekent ook dat inzicht nodig is in de resultaten van het onderwijs. Dat betekent dat van scholen wordt gevraagd de leerresultaten voor burgerschap in kaart te brengen, zodat kan worden nagegaan of de leerdoelen worden gerealiseerd.

Welke doelen een school kiest en hoe het aanbod wordt ingericht en in de praktijk gebracht wordt, is aan de school. Het is in elk geval nodig dat de wettelijk vastgelegde inhoud (basiswaarden en sociale en maatschappelijke competenties) onderdeel is van de uitwerking van de school.

3. Schoolklimaat: oefenplaats in overeenstemming met basiswaarden

Ook de omgeving waarin burgerschapsonderwijs gegeven wordt, doet er toe. Daarbij gelden drie elementen:

- De schoolcultuur moet in overeenstemming zijn met de basiswaarden.
- De omgeving moet leerlingen stimuleren om met de basiswaarden te oefenen en die in de praktijk te brengen.
- Het klimaat op school moet zo zijn dat iedereen zich veilig en geaccepteerd voelt.

(Onderwijsinspectie, 2025)

Voor ons als school, houdt dit concreet in dat:

... we actief aandacht moeten besteden aan burgerschap, geïntegreerd in het onderwijsprogramma op school.

... we een uitgewerkte visie op burgerschap vastleggen en een doelgerichte en planmatige aanpak hanteren.

Dit plan vat samen hoe wij het onderwerp burgerschap actief opnemen en uitdragen in ons onderwijscurriculum, zodat onze leerlingen toegerust zijn voor het leven in een maatschappij waar dan ook ter wereld.

Kerdoelen

De kerndoelen zijn voor ons de leidraad om in de groepen concreet aandacht te besteden aan actief burgerschap en democratie. Jaarlijks zullen wij, eerst binnen de werkgroep en daarna in het team, het plan (vanwege de snel wisselende doelgroep) tegen het licht houden. Daarbij zullen de kerndoelen en de wetgeving steeds bekeken worden. We werken in een spiraalvormig curriculum, waarin we kennis van de leerlingen op een aantal grote onderwerpen op- en uitbouwen. In dit curriculum wordt tevens gewerkt aan vaardigheden en houdingen.

Beginsituatie

Context

Leerlingen van de Hesselanden vallen onder de categorie nieuwkomers in het primair onderwijs. Dit zijn kinderen die nog maar kort (tot vier jaar) in Nederland verblijven en de Nederlandse taal onvoldoende beheersen om volledig deel te nemen aan het onderwijs. Het gaat om kinderen van vluchtelingen of asielzoekers, kinderen van arbeidsmigranten en kinderen die naar Nederland komen in het kader van gezinshereniging. Net als alle andere kinderen in Nederland van 5 tot 18 jaar vallen zij onder de Leerplichtwet en hebben zij het recht (de plicht) om naar school te gaan, ongeacht hun verblijfstatus. Dit betekent dat deze kinderen recht hebben op onderwijs dat hen voorbereidt op deelname aan de Nederlandse samenleving. Als school vinden wij het daarnaast belangrijk om hen voor te bereiden op deelname aan een maatschappij, waar dan ook ter wereld.

De Hesselanden is een openbare school, gevestigd op de gezinslocatie (GLO) van het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA). Op de GLO wonen gezinnen die nog in de asielprocedure zitten, uitgeprocedeerde gezinnen en gezinnen met nareizigers. Veel gezinnen zitten al meerdere jaren in de asielprocedure. De leerlingen ervaren hierdoor veel onrust, onder andere door dreigende uitzetting of het vertrek van medebewoners. Dit heeft invloed op hun leerprestaties en sociaal-emotionele ontwikkeling.

Omdat beheersing van de Nederlandse taal een basisvoorwaarde is voor goed onderwijs, krijgen nieuwkomers vanaf groep 3 meestal eerst een jaar onderwijs in een aparte voorziening, zoals het Expertisecentrum voor Anderstaligen (ECA). Op de Hesselanden zijn aparte groepen (ECH) voor deze leerlingen. De leerlingen van Hesselanden vormen echter een aparte categorie binnen de nieuwkomers, omdat zij vaak langdurig op de gezinslocatie wonen en daar ook naar school gaan.

Leerling populatie

De Hesselanden wordt bezocht door ongeveer honderdvijftig leerlingen, verdeeld over tien groepen. Zij volgen onderwijs volgens de Nederlandse methodes. Om hen zo snel mogelijk op hun hoogste niveau te krijgen en aansluiting bij hun reguliere leeftijdsgroep te bevorderen, wordt waar nodig versneld in de leerstof. Kinderen die korter dan een jaar in Nederland zijn en de taal nog niet beheersen, krijgen les in taalklassen.

Kenmerkend voor de leerling populatie van locatie Hesselanden is:

- Bij aanmelding hebben veel leerlingen een achterstand in de Nederlandse taal.
- Een deel van de leerlingen is ongeletterd in de moedertaal.
- Leerlingen beschikken niet altijd over voldoende schoolse vaardigheden.
- Ouders en kinderen hebben diverse culturele achtergronden, wat leidt tot verschillen in opvattingen over opvoeding en onderwijs.
- Ouders willen "het beste" voor hun kind, maar dit begrip kan verschillen van de visie van de school. Dit biedt echter aanknopingspunten om in gesprek te gaan over de toekomst van het kind.
- Veel leerlingen kampen met trauma's als gevolg van migratie en onzekerheid over hun verblijfstatus.
- Er is geen vast instroommoment, waardoor groepssamenstellingen regelmatig veranderen.
- Leerlingen verblijven slechts tijdelijk op locatie Hesselanden, wat de continuïteit van hun onderwijs beïnvloedt.

Ondanks deze uitdagingen biedt de diversiteit binnen de leerling populatie ook kansen. De leerlingen maken van jongs af aan kennis met verschillende culturen in

een veilige, gestructureerde omgeving. Dit bevordert wederzijds begrip en verdraagzaamheid.

Conditie

De grote diversiteit binnen de school heeft geleid tot een grondhouding waarin verschillen als normaal worden ervaren. Dit biedt kansen om kinderen te leren omgaan met elkaars eigenheid. Tegelijkertijd is er een risico dat bepaalde uitingen te vanzelfsprekend worden geaccepteerd. Daarom worden verschillen actief besproken en geïntegreerd in het lesprogramma.

Op de Hesselanden is er veel expertise opgebouwd op het gebied van tweede taalverwerving, opvoed- en leerproblemen. Door de soms ingewikkelde thuissituatie kunnen problemen echter moeilijk gedefinieerd worden, wat een gerichte aanpak kan bemoeilijken. Daarom is er veel aandacht voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen.

Om een veilige en stabiele leeromgeving te creëren, werken we met de Hesselanden-methode, die zorgt voor structuur, duidelijke regels en afspraken. De sociaal-emotionele ontwikkeling wordt gevolgd via SCOL en er wordt twee keer per jaar een vragenlijst over welbevinden afgenomen. Daarnaast werken we samen met externe partners, zoals de Consultatiegroep Passend Onderwijs, Vluchtelingenwerk Nederland en het Tolk- en Vertaalcentrum Nederland (TVcN).

De school is een essentieel onderdeel van de leefwereld van de leerlingen. We onderhouden nauwe contacten met ketenpartners op het asielzoekerscentrum, waaronder COA, GGD en GZA VWN.

Binnen de school wordt gewerkt vanuit democratische uitgangspunten. Conflicten en meningsverschillen worden gezien als leermomenten. Kinderen leren door samenwerking en discussie hoe ze met verschillende opvattingen en standpunten kunnen omgaan. Leerkrachten hebben hierin een modelrol en begeleiden leerlingen bij het ontwikkelen van sociale vaardigheden en burgerschapscompetenties.

Het leerplankader

Het burgerschapsonderwijs op de Hesselanden bestaat uit twee onderdelen, enerzijds kennisoverdracht over democratie, participatie en identiteit en anderzijds het oefenen van vaardigheden die nodig zijn om bewust en kritisch deel te nemen aan de samenleving, waar dan ook ter wereld. Binnen de school wordt gewerkt met een spiraalvormig curriculum, waarbij burgerschapsthema's herhaald en verdiept worden afhankelijk van de leeftijd en taalvaardigheid van de leerlingen.

Om ervoor te zorgen dat leerlingen niet alleen weten, maar ook kunnen toepassen, worden burgerschapsvaardigheden geoefend via:

- **Taaldenkgesprekken en klassendiscussies**, waarin leerlingen leren argumenteren, luisteren naar anderen en respectvol omgaan met verschillende standpunten.
- **Coöperatieve werkvormen**, waarin leerlingen samenwerken en leren over groepsprocessen, verantwoordelijkheid en besluitvorming.
- **Praktische ervaringsmomenten**, zoals deelname aan de leerlingenraad, schoolprojecten en activiteiten met externe organisaties, zodat leerlingen burgerschap in de praktijk brengen.
- **Gebruik van actualiteiten**, zoals het Jeugdjournaal en Nieuwsbegrip, om maatschappelijke thema's bespreekbaar te maken en kritisch denken te stimuleren.
- **Rolmodellen en verhalen**, waarbij verhalen van leerlingen zelf, gastsprekers en culturele activiteiten bijdragen aan identiteitsvorming en begrip voor diversiteit.

Door deze integrale aanpak ontwikkelen leerlingen niet alleen een breed maatschappelijk bewustzijn, maar leren zij ook de vaardigheden die nodig zijn om actief en verantwoord deel te nemen aan hun leefomgeving, zowel op school als daarbuiten.

In het primair onderwijs wordt de invulling van burgerschapsvorming over het algemeen in drie domeinen geordend, namelijk:

- democratie;
- participatie;
- identiteit.

Democratie

Vrijheid, gelijkheid en solidariteit

Bij het begrip democratie gaat het om het politieke systeem om tot een evenwichtige machtsverdeling te komen en ook om de democratische houding als fundamentele houding/als levenswijze te leren. Bij democratie hoort ook dat een individu het recht heeft om het met het rechtssysteem oneens te zijn. Wanneer een leerling voldoende kennis en vaardigheden opbouwt is de leerling in zijn of haar latere leeftijd beter in staat om daarin (belangrijke) keuzes voor zichzelf te maken.

Schets beginsituatie

We zijn ons ervan bewust dat onze leerlingen behoefte hebben aan een meer specifiek aanbod als het gaat om het aanleren van een democratische houding. Dit omdat een aanzienlijk percentage van de leerlingen van de Hesselanden afkomstig is uit samenlevingen waar democratie en leven volgens democratische waarden geen vanzelfsprekendheid zijn. Bovendien is er binnen de gezinnen waarin deze

kinderen opgroeien niet altijd genoeg kennis en/ of kennisoverdracht over democratie.

Daarnaast is er vaak sprake van sociaal-emotionele problemen ten gevolge van de migratie en het wonen (soms meerdere jaren) op een asielzoekerscentrum. Ook deze problemen dienen onderkend en bespreekbaar te zijn voordat kinderen in staat zijn tot het ontwikkelen van een democratische grondhouding.

Participatie

Participatie binnen het burgerschapsonderwijs richt zich op het actief deelnemen aan de gemeenschap, zowel binnen de school als daarbuiten. Leerlingen leren dat zij deel uitmaken van een grotere samenleving en dat hun stem en handelen ertoe doen. Actieve participatie draagt bij aan sociale cohesie, gemeenschapszin en verantwoordelijkheidsgevoel. Op de Hesselanden wordt participatie gestimuleerd door leerlingen actief te betrekken bij schoolactiviteiten, groepsprocessen en samenwerking met externe organisaties.

Daarnaast hechten wij als school veel waarde aan kennis en kennisoverdracht binnen burgerschap. Leerlingen hebben niet alleen vaardigheden nodig om deel te nemen aan de samenleving, maar ook een solide basis van kennis over maatschappelijke structuren, rechten en plichten, en culturele diversiteit. Dit helpt hen om bewuste en onderbouwde keuzes te maken in hun rol als burger, zowel nu als in de toekomst.

Schets beginsituatie

Op de Hesselanden is participatie niet vanzelfsprekend, omdat veel leerlingen afkomstig zijn uit een context waarin actieve betrokkenheid bij de samenleving minder gebruikelijk is. Door de migratiegeschiedenis en de tijdelijke verblijfssituatie van veel gezinnen ontbreekt er soms een gevoel van langdurige verbondenheid met de omgeving. Daarnaast spelen taalbarrières en culturele verschillen een rol bij de mate waarin leerlingen zich vrij voelen om actief deel te nemen aan groepsprocessen en bredere maatschappelijke activiteiten.

Om participatie te bevorderen, wordt binnen de school ingezet op laagdrempelige initiatieven waarin leerlingen eigenaarschap en verantwoordelijkheid kunnen nemen. Dit gebeurt onder andere door:

- **Groepsactiviteiten en coöperatief leren**, waarin leerlingen samenwerken en samen beslissingen nemen.
- **Leerling betrokkenheid in de klas**, bijvoorbeeld door het laten kiezen van thema's, het voeren van leerling gesprekken en het stimuleren van discussievaardigheden.
- **Schoolbrede projecten en initiatieven**, zoals gezamenlijke activiteiten met scholen in de buurt en deelname aan brede schoolactiviteiten.
- **Kennisoverdracht over burgerschap**, waarbij leerlingen leren over democratische waarden, mensenrechten, staatsinrichting en culturele diversiteit.
- **Betrokkenheid bij de directe leefomgeving**, waarbij leerlingen leren hoe zij een bijdrage kunnen leveren aan een veilige en sociale gemeenschap, zowel binnen de school als op het azc-terrein.

Door deze aanpak leren leerlingen niet alleen hoe zij actief kunnen participeren, maar ook waarom dit van belang is. Het vergaren van kennis en inzicht in maatschappelijke structuren stelt hen in staat om bewuste en onderbouwde keuzes te maken in hun rol als burger.

Identiteit

Identiteit speelt een cruciale rol binnen het burgerschapsonderwijs. Het gaat erom dat leerlingen begrijpen dat ieder mens anders is en dat deze verschillen gerespecteerd moeten worden (Bron et al., 2009). Identiteitsontwikkeling is een proces waarin leerlingen ontdekken wie ze zijn, waar ze vandaan komen en hoe ze zich verhouden tot de samenleving. Dit is niet alleen een persoonlijke, maar ook een sociale kwestie, waarbij interactie met anderen bijdraagt aan zelfbewustzijn en begrip voor diversiteit.

Op de Hesselanden is identiteitsvorming extra belangrijk, omdat de leerlingen afkomstig zijn uit verschillende landen en culturen. Zij bevinden zich in een tussenpositie: enerzijds maken zij deel uit van de Nederlandse samenleving, anderzijds blijven hun culturele en persoonlijke achtergronden een belangrijk onderdeel van hun identiteit. Dit proces kan gepaard gaan met onzekerheid, vragen over afkomst en toekomst, en de behoefte aan erkenning en stabiliteit.

Daarnaast hechten wij als school veel waarde aan kennis en kennisoverdracht over identiteit. Door leerlingen inzicht te geven in concepten als culturele diversiteit, migratie, rechten en waarden, helpen we hen om hun eigen positie in de samenleving beter te begrijpen en zich bewust en zelfverzekerd te ontwikkelen.

Schets beginsituatie

De leerlingpopulatie van de Hesselanden bestaat grotendeels uit kinderen van migranten. Een migratieproces omvat drie belangrijke overgangen:

- **Sociale transitie** - Veranderingen in persoonlijke banden en de wederopbouw van sociale netwerken.
- **Economische transitie** - De overgang van het ene sociaaleconomische systeem naar het andere.
- **Culturele transitie** - De overgang van het ene culturele systeem naar het andere.

Voor vluchtelingen en asielzoekers is migratie meestal geen vrijwillige keuze, maar een noodzaak vanwege omstandigheden in het land van herkomst. Dit maakt het proces extra complex. Voor, tijdens en na de vlucht worden asielzoekers vaak geconfronteerd met uitdagingen die kunnen leiden tot sociale en psychische problemen. Dit kan variëren per individu en is afhankelijk van de ervaringen die een kind en zijn of haar familie hebben gehad in het land van herkomst, tijdens de vlucht en in het opvangland.

Elke fase van migratie en integratie brengt zijn eigen risico's met zich mee op het gebied van psychische en sociale problemen (Kirmayer et al., 2011). De mate waarin een leerling zich verbonden voelt met zijn of haar nieuwe omgeving, speelt hierin een grote rol. Sommige kinderen hebben moeite met het vinden van een gevoel van 'thuis', wat invloed heeft op hun welzijn en leerproces.

Binnen de school proberen we dit proces te ondersteunen door:

- **Veilige en open gesprekken** over identiteit, afkomst en culturele diversiteit.
- **Sociale en emotionele ondersteuning**, zodat leerlingen leren omgaan met onzekerheid en verandering.
- **Kennisoverdracht over identiteit en migratie**, zodat leerlingen inzicht krijgen in hun eigen achtergrond en de maatschappelijke context waarin zij zich bevinden.
- **Respectvolle interactie en samenwerking**, waarbij leerlingen leren elkaars perspectieven te begrijpen en waarderen.

Door een omgeving te creëren waarin leerlingen zich gezien en erkend voelen, dragen we bij aan hun identiteitsontwikkeling en het vermogen om zich op een gezonde manier te verhouden tot de wereld om hen heen.

Missie en visie

Missie

Je wordt gezien!

Op de Hesselanden bieden we een veilige, inclusieve en toekomstgerichte leeromgeving voor kinderen die opgroeien in een dynamische en vaak onzekere situatie. Wij geloven dat ieder kind recht heeft op onderwijs waarin het wordt gezien, gehoord en ondersteund in zowel cognitieve als sociaal-emotionele ontwikkeling. Onze missie is om leerlingen niet alleen de kennis en vaardigheden mee te geven die nodig zijn om succesvol deel te nemen aan de samenleving, maar ook om hen te helpen een gevoel van identiteit, eigenaarschap en zelfvertrouwen te ontwikkelen. Wij bereiden onze leerlingen niet alleen voor op de Nederlandse maatschappij, maar ook op een wereld waarin zij zich thuis kunnen voelen, ongeacht waar hun toekomst hen brengt.

Visie

Op locatie Hesselanden staat burgerschapsonderwijs centraal als een middel om kinderen te laten groeien als zelfstandige, kritische en betrokken wereldburgers.

Onze visie is gebaseerd op drie pijlers:

1. Kennis als basis

- Wij geloven dat kennis de sleutel is tot zelfontplooiing en maatschappelijke participatie.
- We bieden een gestructureerd curriculum waarin leerlingen kennis maken met democratie, rechten en plichten, culturele diversiteit en maatschappelijke structuren.
- Taalverwerving en academische groei zijn essentieel om leerlingen een sterke basis te geven voor hun verdere ontwikkeling.

2. Sociale betrokkenheid en participatie

- We stimuleren een cultuur van respect, begrip en samenwerking, waarin kinderen leren omgaan met verschillende achtergronden en perspectieven.
- Leerlingen worden actief betrokken bij groepsbeslissingen, schoolactiviteiten en initiatieven die bijdragen aan sociale cohesie binnen en buiten de school.
- We werken nauw samen met ouders, ketenpartners (COA, GGD, etc) en de gemeenschap om een omgeving te creëren waarin kinderen optimaal kunnen leren en groeien.

3. Veilige en inclusieve leeromgeving

- Onze school biedt stabiliteit en structuur in een leven dat voor veel leerlingen gekenmerkt wordt door onzekerheid.
- We erkennen de impact van migratie en trauma en bieden ondersteuning op maat, met aandacht voor sociaal-emotionele ontwikkeling en identiteitsvorming.
- Verschillen worden niet alleen geaccepteerd, maar gevierd als een bron van kracht en wederzijds leren.

Door deze visie na te streven, creëren we een school waarin leerlingen zich niet alleen cognitief ontwikkelen, maar ook groeien als zelfbewuste, veerkrachtige en actieve burgers, klaar om hun plek in de samenleving in te nemen.

Implementatie en evaluatie

Doelen

We volgen de doelen zoals ze in het SLO beschreven staan. Komend schooljaar zullen wij de doelen als team bekijken en evalueren. Samen beslissen wij welke doelen wij in ons curriculum willen implementeren. (zie schoolplan)

Verantwoording

Burgerschapsonderwijs is een continu en bewust proces dat structureel wordt geëvalueerd en bijgestuurd. Wij beschouwen het niet als een losse aanvulling op het curriculum, maar als een integraal onderdeel van ons onderwijs. Daarom is het essentieel dat ons team doelgericht en planmatig werkt aan de uitvoering en borging van burgerschap binnen de school.

Een extra uitdaging binnen de Hesselanden is dat onze leerlingen doorgaans niet een volledige basisschoolperiode doorlopen. De verblijfsduur van onze leerlingen bij ons op school varieert van enkele maanden tot acht jaar. Dit betekent dat wij in een kortere tijd een zo compleet en betekenisvol mogelijk burgerschapsonderwijs moeten bieden. We richten ons daarom op essentiële burgerschapsvaardigheden en kennis, zodat leerlingen – ongeacht de duur van hun verblijf – handvatten meekrijgen die hen helpen in hun verdere schoolloopbaan en maatschappelijke participatie.

Om dit te waarborgen, hanteren we de volgende werkwijze:

- **Structurele agendering:** Tijdens elke teamvergadering wordt bij het vaste agendapunt 'burgerschap' het doel van die periode besproken. Dit biedt ruimte voor reflectie en afstemming:
 - Wat is het beoogde doel voor deze periode?
 - Hoe gaan we dit doel concreet aanpakken in de klas en binnen de school?
 - Wat hebben we nodig om dit succesvol uit te voeren?
- **Margedag Burgerschap:** Aan het begin van komend schooljaar organiseren we een margedag die volledig in het teken staat van burgerschapsonderwijs. Hier maken we als team bewuste keuzes over:
 - De inhoudelijke focus en doelen voor het komende schooljaar.
 - De methodiek en werkvormen die we inzetten om burgerschap structureel in te bedden.
 - De speciale dagen en thema's waaraan we als school aandacht besteden.
- **Werkgroep SEL:** Deze werkgroep zet burgerschap ook op iedere vergadering op de agenda. Ieder jaar houden zij het beleidsplan burgerschap tegen het licht en monitoren de voortgang.
- **Speciale dagen en thematische keuzes:** Voorafgaand aan de margedag worden alle speciale dagen geïnventariseerd. We bespreken welke dagen we als school willen opnemen in ons jaarprogramma en onderbouwen waarom bepaalde speciale wel of niet terugkomen. Dit voorkomt willekeur en zorgt ervoor dat de gekozen dagen aansluiten bij de visie en doelen van de school.
- **Aangepaste aanpak vanwege kortere verblijfsduur:** Omdat leerlingen slechts een beperkte tijd op onze school doorbrengen, zorgen we ervoor dat ons burgerschapsonderwijs compact en krachtig is. Dit betekent dat we:
 - Gericht kiezen voor kernonderwerpen die relevant en toepasbaar zijn.
 - Lessen en activiteiten opbouwen in een spiraalvormig curriculum, zodat leerlingen op elk moment kunnen instappen.

- Focus leggen op praktische toepassing en directe ervaring, zodat leerlingen de opgedane kennis direct kunnen gebruiken in hun verdere schoolloopbaan en dagelijks leven.
- **Reflectie en bijsturing:** Burgerschapsonderwijs is een dynamisch proces. Door structureel evaluatiemomenten in te bouwen, blijven we scherp op de effectiviteit en relevantie van onze aanpak. Dit doen we door middel van vergaderingen van de werkgroep SEL, leerling-gesprekken en observaties. In groep 7/8 wordt de 'toets' burgerschap afgenomen. Wij gaan uitzoeken of het mogelijk is om de 'toets' burgerschap op een zodanige manier vorm te geven dat de toets alleen vragen over kennis en vaardigheden bevat die ruimte biedt voor persoonlijke overtuigingen van de leerlingen.

Door deze werkwijze borgen we dat burgerschapsonderwijs niet slechts een theoretisch begrip blijft, maar daadwerkelijk geïntegreerd is in ons dagelijkse onderwijs en de schoolcultuur. Ondanks de kortere verblijfsduur van onze leerlingen zorgen we ervoor dat zij binnen hun tijd op Hesselanden een stevige basis krijgen in burgerschapskennis, vaardigheden en attitudes.

Invulling

Voor de invulling van ons curriculum burgerschap hebben wij een jaarplanning gemaakt. Op die jaarplanning zijn de verschillende domeinen van burgerschap ingedeeld. Deze domeinen staan dan een periode centraal, er zal extra aandacht aan geschonken worden. Dit betekent niet dat deze domeinen op andere momenten niet aan bod komen. Een deel van het burgerschapsonderwijs gebeurt natuurlijk en spontaan.

Burgerschap in andere vakgebieden

Op de Hesselanden gebruiken de groepen 4 tot en met 8 de methode STAAL. In deze taalmethode is ook aandacht voor burgerschap. Wij zien dit als kans op meer aandacht voor burgerschap met een ander perspectief. In bijlage 1 staat de verantwoording 'burgerschap' van de methode STAAL.

Doelen en Activiteiten

Bouwsteen	Leerlingen leren	Aanbod	Hoe meten we?
Vrijheid en gelijkheid	Onderbouw • het belang van regels in de klas en op school voor spelen en samenwerken; • leefregels en afspraken thuis en in de omgeving te benoemen en te vergelijken; • dat ze vrijheid hebben in het maken van keuzes, rekening houdend met de keuzes van medeleerlingen en de geldende afspraken in de klas; • dat iedereen rechten en plichten heeft.	De leerkracht: • bespreekt de Hesselandenmethode • maakt klassenregels • betreft elke leerling in de kring • stimuleert het werken en spelen in groepjes • houdt zich aan de planning SEL • houdt zich aan de planning SOVA/Burgerschap • maakt samen met de leerlingen groepsspecifieke afspraken rondom inzet zelfstandig werken. • besteedt aandacht aan de Gouden weken • besteedt aandacht aan Prinsjesdag	• Observeren • SCOL • vragenlijst Welbevinden
	Bovenbouw • over basiswaarden vrijheid, gelijkheid en solidariteit van de democratische rechtsstaat; • over grondrechten, mensenrechten, kinderrechten en het belang ervan; • dat iedereen gelijke rechten heeft die universeel zijn en onlosmakelijk met elkaar verbonden; • over het belang van regels en afspraken thuis en op school	Zie boven + De leerkracht: • zorgt ervoor dat er gesprekken over actuele onderwerpen gevoerd worden • laat leerlingen regelmatig samenwerken in groepjes • stimuleert leerlingen om oplossingen aan te dragen voor problemen • laat leerlingen meebeslissen over klassenaangelegenheden	• Observeren • SCOL • vragenlijst Welbevinden

		• geeft meisjes en jongens dezelfde kansen en taken • besteedt aandacht aan de Dag van de Kinderrechten, Dag van de discriminatie en Ketu Koti	
Macht en inspraak	Onderbouw • dat er regels en afspraken gelden thuis, op school en in de publieke ruimte en welke consequenties er zijn als je regels overtreedt of afspraken schendt; • dat er mensen zijn benoemd of gekozen die gezag hebben of dragen op school, in de woonplaats en in het land; • dat er regels en afspraken gelden in ons land en welke rol verschillende mensen hebben bij het handhaven ervan;	De leerkracht: • besteedt aandacht aan de betekenis van Prinsjesdag • laat de leerlingen kennis maken met democratie d.m.v. een leerlingeraad	• Observeren • SCOL • vragenlijst Welbevinden
	Bovenbouw • over gezagsdragers, politieke instituties in Nederland, Europa en de wereld; • over verschillende visies op vrijheid, gelijkheid en solidariteit; • over rollen van en verhoudingen tussen mensen op school, in de buurt en in het land;	Zie boven + De leerkracht: • laat diverse onderwerpen aan bod komen (o.a. politieke partijen, oorlog voeren, huidskleur en geaardheid) • besteedt aandacht aan de staatsinrichting	• Observeren • SCOL • vragenlijst Welbevinden

	• over manieren om op school of in de eigen omgeving macht te organiseren en uit te oefenen.		
Democratische cultuur	Onderbouw • om te gaan met hun wensen en opvattingen en zich hierover uit te spreken; • de gevoelens, wensen en opvattingen van anderen te herkennen; • te accepteren dat anderen iets willen, maar dat dit niet tot een conflict hoeft te leiden; • hun stem te gebruiken tijdens gezamenlijke besluitvormingsprocessen • dat de ander ook een stem en mogelijk ander gezichtspunt heeft; • hiernaar te luisteren en vragen te stellen om meer over de ander en zijn of haar gezichtspunt te weten te komen; • conflicten in de klas op een vreedzame manier oplossen	De leerkracht: • bespreekt de Hesselandenmethode • houdt zich aan de planning SEL • houdt zich aan de planning SOVA - Burgerschap • zorgt ervoor de leerlingen keuzevrijheid ervaren (bijvoorbeeld rondom vieringen) • besteedt aandacht aan de dag van de Kinderrechten, de dag tegen het racisme, Internationale Vrouwendag, Ketu Koti • kijkt met de groep naar het Jeugdjournaal	• Observaties
	Bovenbouw • dat het meepraten over zaken die hen aangaan een kinderrechts is • hun mening te verwoorden en	Zie boven + De leerkracht: • laat diverse onderwerpen aan bod komen (o.a. politieke partijen, oorlog voeren, huidskleur en geaardheid)	• Observeren • SCOL • vragenlijst Welbevinden

	• hun stem te gebruiken tijdens besluitvormingsprocessen in de klas- en schoolcontext en daarbij ruimte te maken voor de mening van alle leerlingen; • er rekening mee houden dat hun mening of uitlatingen emoties teweeg kunnen brengen bij anderen; • dat mensen over onderwerpen verschillend kunnen denken; • dat die verschillen soms wel, soms niet overbrugd kunnen worden en soms ook tot spanningen en conflicten leiden; • conflicten in de directe omgeving op een vreedzame manier op te lossen, maar ook te accepteren dat conflicten kunnen blijven bestaan.	• besteedt aandacht aan de staatsinrichting	
Identiteit	Onderbouw • eigen grenzen herkennen, benoemen en bewaken (emotioneel en fysiek); • verwoorden wat ze willen, denken, doen en willen worden; • leren dat hun taal of talen deel uitmaken van wie ze zijn; • te benoemen wat ze al kunnen en wat nog niet; wat ze leuk vinden om te doen; • hun primaire emoties te herkennen, benoemen en ermee om te gaan;	De Leerkracht: • bevordert het samen spelen en samen werken met verschillende leerlingen • besteed aandacht aan identiteit, normen en waarden • houdt zich aan de planning voor SEL • voert kindgesprekken • besteed aandacht aan de Dag van de moedertaal • plant activiteiten ihkv de Taalvriendelijke school (meertaligheid/ moedertaal)	• Observaties

	• over zichzelf te praten in termen van toen, nu en later, hier en daar; • te benoemen wat bij hen thuis belangrijke tradities, vieringen en rituelen zijn.		
	Bovenbouw • eigen grenzen herkennen, te benoemen en actief te bewaken (emotioneel, fysiek en seksueel); • te duiden wat ze denken, doen, willen en willen worden en daar gepast naar handelen; • hun primaire en secundaire emoties te herkennen, benoemen en hier bewust mee om gaan; • te benoemen wat ze al goed kunnen en wat ze nog beter onder de knie willen krijgen, ook in het licht van het vervolgonderwijs; • uit te drukken met welke groepen in cultuur en samenleving ze zich verbonden voelen en welke betekenis symbolen en rituelen voor hen hebben, waaronder ook nationale symbolen; • verschillende aspecten bewust waarnemen waardoor hun identiteit mede gevormd is; gender, gezin, sociaaleconomische achtergrond, levensbeschouwing, religie, cultuur;	Zie boven + De leerkracht: • houdt zich aan de planning van SEL • besteedt aandacht aan Paarse Vrijdag • besteedt aandacht aan ons recht op vrijheid • geeft lessen maatschappijleer en bereidt kinderen voor op de overgang naar het Voortgezet Onderwijs	• Observaties • SCOL

	• te reflecteren op de mate waarin hun identiteit mede gevormd is en beïnvloed wordt door leeftijdsgenoten, groepsidentiteiten, (sociale) media, persoonlijke mogelijkheden en beperkingen; • na te denken over schoonheidsidealen, gender, seksualiteit, etniciteit en ongelijkheid zoals die gerepresenteerd worden in (sociale) media, en welke invloed die beelden op hen hebben.		
Diversiteit	Onderbouw • primaire emoties met bijbehorende lichaamstaal van een ander te herkennen en benoemen; • de grenzen (emotioneel en fysiek) van de ander te herkennen en daar rekening mee te houden; • fysieke kenmerken van zichzelf te benoemen en te vergelijken met die van een ander; • over vriendschap en verliefdheid; • de eigen gezinssituatie en thuiscultuur of -culturen te vergelijken met die van een ander; • te verwoorden wat de ander doet en wil en daarin overeenkomsten en verschillen te ontdekken;	De leerkracht: • houdt zich aan de planning SOVA/Burgerschap • houdt zich aan de planning SEL • voert kindgesprekken	• Observaties • Kindgesprekken • SCOL

	samen onderlinge conflicten vreedzaam op te lossen.		
	Bovenbouw - hoofdzaken over religieuze en levensbeschouwelijke stromingen en culturele tradities en gebruiken die in onze diverse samenleving een rol spelen; - over seksualiteit, verschillende seksuele oriëntaties en expressies van gender; - de grenzen (emotioneel en fysiek) van anderen herkennen en daar rekening mee te houden; - de secundaire emoties van de ander te herkennen en te benoemen en te anticiperen op reacties van anderen op het eigen handelen; - overeenkomsten en verschillen tussen mensen te herkennen, te benoemen en in aanzet te verklaren; - hoe groepsgedrag en (sociale) media de houdingen en het gedrag van klasgenoten mede kunnen verklaren.	Zie boven + De leerkracht: - bespreekt de Hesselandenmethode - besteed aandacht van de week van het pesten	- Observeren - Kindgesprekken
Solidariteit	Onderbouw eenvoudige taken en problemen uit te voeren of op te lossen met respect voor de afspraken die onderling gemaakt zijn;	De leerkracht: - besteedt aandacht aan de planning SEL - besteedt aandacht aan de planning Sova/Burgerschap - besteedt aandacht aan de Gouden weken	- Kindgesprekken - Observaties - SCOL

	• te benoemen wat ze zelf nodig hebben; • te zien wat anderen nodig hebben en wat dat betekent voor hun eigen handelen; • in concrete situaties te herkennen en te benoemen wat ze eerlijk of oneerlijk vinden, goed of slecht, welke spanningen dit kan opleveren en wat dat kan betekenen voor hun handelen; • over in- en uitsluiting en pesten in de klas.		
	Bovenbouw • taken uit te voeren of problemen op te lossen met respect voor de afspraken die onderling gemaakt zijn; • doelen te stellen en werkwijzen te bepalen voor werk dat je alleen of samen doet; • manieren om voor hun eigen belangen en die van de groep op te komen; • manieren om voor concrete anderen hier en elders op te komen; • voorbeelden van uitsluiting, onrechtvaardigheid, discriminatie en ongelijke behandeling in de eigen omgeving en in het land te herkennen en te benoemen;	Zie boven + De leerkracht: • zorgt voor de leerlingenraad • houdt zich aan de planning SOVA/Burgerschap • besteedt aandacht aan de Dag tegen de discriminatie	• Kindgesprekken • Observaties • SCOL

	manieren om kwesties rond solidariteit op school of in de omgeving te onderzoeken, aan te kaarten en als het kan er gevolg aan te geven		
Digitaal samenleven	Onderbouw - verschillende vormen van (media)boodschappen te herkennen; - verschillende functies, primaire doelstellingen en de reikwijdte van media te herkennen; - hun eigen mediagebruik (type, duur, frequentie) te onderzoeken;	De leerkracht: zorgt voor een aanbod in Rijke teksten (verschillende tekstsoorten)	Observeren
	Bovenbouw - dat bij digitaal communiceren ook omgangsregels gelden en deze kunnen toepassen; - hun eigen mediagebruik te onderzoeken, zich bewust te worden van de gevolgen en van de ethische aspecten hiervan; - de betrouwbaarheid van digitale informatiebronnen te onderzoeken en de verschillen tussen betrouwbare en niet-betrouwbare informatiebronnen te benoemen; - de gevolgen van digitaal communiceren en discussiëren voor henzelf en voor anderen te benoemen;	Zie boven + De leerkracht: - zorgt voor deelname aan mediamasters - zorgt voor deelname aan de mediawijsheid - besteedt aandacht aan de Check je wachtwoord-dag	Observeren

	• over verschillende vormen van (media)boodschappen, de toegang daartoe en hun invloed op hun eigen leefstijl en die van anderen;		
--	---	--	--